

090

OK 2008 og hovedorganisationerne

LO's fremmarch på overenskomstscenen

Forskningsnotat udarbejdet for Ugebrevet A4

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen

17. december 2007

ISBN nr. 87-91833-25-6

Employment Relations
Research Centre
Department of Sociology
University of Copenhagen

Forskningscenter for
Arbejdsmarkeds- og
Organisationsstudier
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Øster Farimagsgade 5
Postboks 2099
DK – 1014 København K
Tel: +45 35323299
Fax: +45 35323940
faos@sociology.ku.dk
www.faos.dk

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Indledning: Paradokset	3
En begyndende renæssance	4
Velfærdsstrategien.....	4
Koordineringsbehovet	5
DA's strukturudvikling	6
Eksklusive rettigheder	7
Forventningspåvirkning.....	8
Nyskabelse i den offentlige sektor	9
LO's initiativ	9
Ny rolle i Forligsinstitutionen.....	10
Konklusion.....	11

OK 2008 og hovedorganisationerne:

LO's fremmarch på overenskomstscenen

Forskningsnotat udarbejdet for Ugebrevet A4

Hovedpointerne i dette notat er i en kortere form offentliggjort som artikel i Ugebrevet A4, nr. 44 – 17. december 2007.

Hovedorganisationerne har i de senere år vundet nyt terræn på den politiske front i et stadig tættere trepartssamspil med VK-regeringen, men er de nu også med LO i spidsen ved at generobre indflydelsen på overenskomstpillet?

Indledning: Paradokset

Da LO holdt kongres i oktober og valgte Harald Børsting som afløser for Hans Jensen havde flere politiske iagttagere travlt med at skrive gravskriften over den dominerende hovedorganisation på det danske arbejdsmarked gennem mere end 100 år. LO's rolle var ved at være udspillet politisk, og overenskomstforhandlingerne var for længst overtaget af andre aktører.

Valget af en godt og vel midaldrende mand med skaldepande i stedet for en yngre kvinde blev i den sammenhæng set som et symbol på manglende fornyelse. Det var dinosaurernes stædige fastholden af værdier, der for længst har overskredet den sidste salgsdato. Det var et tegn på den fremadskridende deroute og det dermed følgende fortsatte tab af medlemmer.

Der er ingen tvivl om, at LO-fagbevægelsens kontinuerlige medlemsfald er en kæmpemæssig udfordring, og at det er afgørende for fagbevægelsens muligheder for at fastholde den stærke samfundsmæssige position gennem den danske model, at medlemsudviklingen vendes inden for en kortere årrække. Men det er afgørende at tilføje, at fagbevægelsen i almindelighed og LO i særdeleshed samtidig med, at medlemsnedgangen for alvor har accelereret de seneste fem år, har opnået imponerende resultater og fået stadig større indflydelse. Der er en paradoksal sammenhæng mellem stigende indflydelse og faldende medlemstal. Udviklingen i indflydelsen synes at have været omvendt proportional med udviklingen i medlemstallet.

De fleste iagttagere har fokuseret på det sidste og meget væsentlige problem, men har overset det første, der er mindst lige så vigtigt, fordi der derved kan skabes et grundlag for en styrkeposition, der på sigt kan bruges i bestræbelserne på at løse medlemsproblemet.

En begyndende renæssance

Hvis vi ser på *overenskomstområdet*, har fagbevægelsen aldrig haft så mange varer på hylderne. Fra starten af 1990'erne er overenskomsternes bredde blevet udvidet, så de udover de traditionelle spørgsmål omkring løn og arbejdstid også rummer en række velfærdsgoder som arbejdsmarkedspension, løn under sygdom og barselsorlov, sociale kapitler samt efter- og videreuddannelse.

Hvis vi ser på *det politiske felt*, så har fagbevægelsens indflydelse sjældent – om nogensinde – været så stor som i de seneste år. Fagbevægelsen var inddraget i VK-regeringens globaliseringsråd og indgik med regeringen en trepartsaftale om styrket efter- og videreuddannelse forud for forhandlingerne på LO/DA-området i begyndelsen af 2007. Og efter de private overenskomstforhandlinger blev der indgået en ny trepartsaftale. Denne gang om forbedrede vilkår for de offentligt ansatte i forbindelse med regeringens kvalitetsreform.

Det afgørende er, at mens LO's rolle og betydning i perioden fra slutningen af 1980'erne og frem til starten af det nye århundrede var væsentligt faldende på overenskomstområdet, samtidig med at det under den socialdemokratisk-radikale regering var meget vanskeligt at sikre sig politisk indflydelse, så er udviklingen på begge områder – efter en turbulent start ved VK-regeringens tiltræden 2001-02 – for alvor vendt. LO har trukket frem af en tiltagende politisk inddragelse og dermed følgende indflydelse også fået en øget rolle på det overenskomstmæssige område. Det er lige før, at man kan tale om en begyndende renæssance for hovedorganisationerne i almindelighed og LO i særdeleshed.

Velfærdsstrategien

Det er en udvikling, som er drevet frem af det stadig tættere samspil mellem overenskomstregulering og politisk regulering. Et samspil, der er en følge af de stadig flere varer på overenskomsthyldeerne. Det var de nye store sektordækkende sammenslutninger med Dansk Industri og CO-industri i spidsen, der fra starten af 1990'erne var (og stadig er) de afgørende aktører i denne udvikling, og som derigennem cementerede deres nye magtposition i overenskomstsyste- met på hovedorganisationernes bekostning.

Men LO under Hans Jensens formandskab fik man snart færtten af, at der i et længere perspektiv lå muligheder for en stigende rolle også til LO. Derfor fik man vedtaget det nye velfærdsprogram på LO's kongres i 1999. Hovedtanken var, at parterne på arbejdsmarkedet skulle påtage sig et øget ansvar for udviklingen af væsentlige velfærdsgoder – med efter- og videreuddannelse som det højest prioriterede – for kun derved kunne også sikres en betydende indflydelse på velfærdsudviklingen.

Der var lagt op til et øget trepartssamspil, og når skiftende regeringer og politiske partier forhandler og indgår aftaler med arbejdsmarkedets parter, er det hovedorganisationerne, der kommer i front. Sådanne aftaler er nemlig kun interessante for de politiske aktører, når der derved kan sikres den samlede opbakning, det som regel kun er hovedorganisationerne, der kan præstere.

Det var svært at få realiseret velfærdsstrategien under den socialdemokratiske-radikale regering frem til 2001, men med VK-regeringens indtog er udvik-

lingen vendt. Ganske vist startede den nye regering med sin frihedspakke for arbejdsmarkedet, der i høj grad blev set som et direkte angreb på fagbevægelsen. Det er formentlig ikke mindst åbningen for tværfaglige a-kasser, som har sat fart i den nedadgående medlemsudvikling i LO-fagbevægelsen, fordi det bidrog til at bryde de traditionelle fagorganisationers de facto monopol. Men en borgerlig regering, der erobrede magten og har fastholdt magten på et nærmest socialdemokratisk velfærdsprogram, havde (og har fortsat) brug for et samarbejde med fagbevægelsen. Derved kunne det demonstreres, at VK lige så godt som Socialdemokraterne er garanteret for en fastholdelse af velfærdssamfundet.

Samtidig er det blevet demonstreret, at der er realitet bag LO's afskæring af de formelle og økonomiske bånd til Socialdemokraterne. Den traditionelle samhörighed som del af en fælles arbejderbevægelse er forsvundet. Det er til tider stærkt generende for partiet – som det var tilfældet med trepartsaftalen om kvalitetsreformen. Men det kan der ikke tages hensyn til i LO, hvis man skal holde fast i den politiske hovedopgave: at varetage medlemmernes interesser i forhold til den til enhver tid siddende regering.

Koordineringsbehovet

Der er også med velfærdsgodernes indtog i overenskomsterne blevet skabt et stærkere materielt grundlag for det øgede samspil med det politiske system. Overenskomsterne er derigennem kommet til at indeholde spørgsmål, som hidtil ellers alene var politisk reguleret gennem lovgivning. I stedet er typisk udviklet en form for dobbeltregulering, hvor velfærdsgoder *både* reguleres gennem lovgivning *og* gennem overenskomster. Tag fx barselsorlov, hvor der politisk er vedtaget lovgivning, der sikrer ret til barselsorlov i en bestemt periode, og hvor parterne på arbejdsmarkedet supplerer med aftaler i overenskomsterne om opfyldning til fuld løn i orlovsperioden.

Med en sådan dobbeltregulering har de politiske aktører en legitim interesse i at blande sig i overenskomstforhandlingerne. Det er derfor også en udvikling, som ikke entydigt er et gode set fra fagbevægelsens synsvinkel. Den indeholder væsentlige risici. Det gælder ikke mindst risikoen for, at de politiske partier og regeringen ikke kan holde fingrene fra fadet, men i tiltagende grad vil blande sig og stille krav til parterne, så den danske models afgørende selvreguleringsprincip bliver reduceret til en ren parodi.

Hvis det skal undgås, kræves der netop et tæt samspil mellem parterne og det politiske system, ellers er risikoen, at politikere og forhandlere slås om dagsordenen midt under overenskomstforhandlingerne, og så bliver de frie forhandlinger en parodi. Der må i god tid skabes en fælles forståelse for, hvordan de politiske partier ændrer på velfærdsgoder, som både er reguleres ved lov og overenskomster. Og hvilke konsekvenser det vil få på overenskomstforhandlingerne. Det var netop, hvad der nærmest eksemplarisk skete forud for *OK 2007* med trepartsforhandlingerne og trepartsaftalen om en styrket efter- og videreuddannelsesindsats.

Den afgørende pointe i denne sammenhæng er, at selv om det stadig er sektororganisationerne, der indgår overenskomsterne, så er det hovedorganisatio-

nerne, der får hovedrollen, når disse forhandlinger skal passes sammen med den politiske dagsorden i drøftelser mellem parterne og regeringen.

Dermed bliver LO's indsats nødvendigt for at få skabt nogle håndterbare rammebetingelser for overenskomstforhandlingerne, der på en gang sikrer de politiske aktørers legitime interesse i at få indflydelse på velfærdsspørgsmål, der også tilhører det politiske reguleringsområde samtidig med, at der skabes rum for parternes egne forhandlinger.

På det private arbejdsmarked er udviklingen de seneste år dermed gået i retning af en ny og væsentlig rolle for LO og DA i skabelsen af rammebetingelserne for overenskomstforhandlingerne gennem samspillet med det politiske system. Den øgede politiske inddragelse er på den måde i stigende grad kommet til at dreje sig om direkte overenskomstrelaterede spørgsmål, og derigennem har hovedorganisationerne igen fået en øget overenskomstrolle.

Det er således i overenskomsternes ændrede karakter, at man skal finde drivkraften bag det tættere samspil mellem parterne og det politiske system og hovedorganisationernes dermed følgende stigende politiske og overenskomstmæssige rolle. Dermed er der også tale om en tendens, som formentlig vil vise sig uafhængig af regeringens politiske sammensætning.

Denne nye og væsentlige rolle for LO og DA på det private arbejdsmarked ligger i optakten til overenskomstforhandlingerne. De direkte forhandlinger styres fortsat suverænt af sektororganisationerne. Men samtidig har de to hovedorganisationer fastholdt en væsentlig koordinerende rolle, når forhandlingerne i den afsluttende fase samles op i Forligsinstitutionen. Så længe arbejdsgiverne definerer det som afgørende for varetagelsen af deres interesser, at der sker en sammenkædning i Forligsinstitutionen, vil der også være en betydende koordinerende rolle for LO og DA.

I 1990'erne var der i såvel i LO som i medlemsforbundene en vis modvilje mod sammenkædningen, der alligevel blev presset igennem af arbejdsgiverne. Men i de senere år har der i LO-fagbevægelsen kunnet konstatere en stigende forståelse for det synspunkt, at en samlet løsning via Forligsinstitutionen også for lønmodtagersiden er en fordel, fordi den sikrer, at ingen efterlades alene på perronen. Denne tendens har yderligere styrket hovedorganisationernes koordinerende rolle.

DA's strukturudvikling

Spørgsmålet er om strukturudviklingen i DA ændrer på dette billede. Her er ved at ske en samling i tre afgørende sammenslutninger, Dansk Industri, Dansk Byggeri og Dansk Erhverv, og det afgørende er, at denne udvikling går på tværs af de traditionelle sektorer. En tendens, der styrkes ved, at den anden store serviceorganisation og arbejdsgiversammenslutning på transportområdet, HTS, er på vej ind i DI. Derved vil arbejdsgivernes dominerende sammenslutning komme til at rumme afgørende overenskomster på både industriområdet og transportområdet, dvs. hovedoverenskomsterne inden for de to store lønsystemer: minimallønssystemet og normallønssystemet.

DI kan derved mere eller mindre diktere en samlet løsning, og er der så behov for den samlede koordinering via DA? Som det ser ud i øjeblikket synes

svaret at være ja. DI har brug for at der skabes en samlet løsning, som sikrer de eksportudsatte erhvervs interesser, og derfor skal der fortsat foretages en sammenkædning.

Derfor skal det også fremhæves, at vel kan det forudses, at LO og DA fastholder deres stærke koordinerende rolle i slutfasen, ligesom det må antages, at de vil fastholde den nye, væsentlig rolle i forberedelsen af forhandlingerne i trepartsregi, men det er samtidig klart, at der her er tale om en form for indflydelse, som sker på de store medlemsorganisationers præmisser. Med koncentrationen i få og større medlemsorganisationer bliver LO og DA i højere grad eksponenter for medlemsorganisationernes interesser snarere end selvstændige hovedorganisationsinteresser.

Men selv om den stærke arbejdsgiverkoncentration ikke vil påvirke den nuværende magtbalance mellem sektor- og hovedorganisationerne på arbejdsgiversiden, skaber det på lønmodtagersiden en ny og uafklaret situation. Når DI kommer til at dække et bredere spektrum passer organisations- og forhandlingsstrukturene endnu dårligere sammen, end de hidtil har gjort.

Lønmodtagerrepræsentanterne på minimallønsområdet (industriens overenskomst) og på normallønsområdet (transportoverenskomsterne) kommer til at stå over for den samme arbejdsgivermodpart, og der bliver derfor et stærkt behov for en koordinering på lønmodtagersiden, hvis man skal matche den nye samlede arbejdsgivermodpart. Denne rolle kunne løftes af et nyt og udvidet CO-industri, men det kan vise sig at være en vanskelig konstruktion at få realiseret, og hvis det ikke kan lade sig gøre, så er den alternative vej en stærkere koordinering gennem LO. Den seneste strukturudvikling kan således yderligere bidrage til at styrke LO's overenskomstmæssige rolle på den afgørende del af det private arbejdsmarked.

Hvordan det kommer til at udvikle sig præcist, er det umiddelbart svært at forudsige. Det er klart, at relationerne internt i 3F mellem de store grupper – her specielt industri- og transportgruppen – har betydning for dette forløb. En nærmere afklaring kan forventes i perioden frem til eller under OK 2010 på LO/DA-området.

I almindelighed er udviklingen i organisationssystemet sket på en måde, der er præget af et næsten symbiotisk forhold mellem de to store hovedorganisationer, LO og DA. Den enes svækkelse fører til, at også den anden svækkes. Og den enes styrkelse fører tilsvarende til, at også den anden styrkes. Med den seneste strukturudvikling i DA er det ikke givet, at denne symbiose fortsat vil være gældende.

Det er klart, at samlingen i ganske få, meget store enheder i DA begrænser hovedorganisationens magtgrundlag, men hvis der ikke sker en tilsvarende organisatorisk samling blandt LO-forbundene kan det – i hvert fald i et kortere sigt – have som effekt, at LO netop vil få en stærkere koordinerende position.

Eksklusive rettigheder

Under OK 2007 var LO's rolle ikke alene begrænset til forhandling af rammebetingelserne omkring efter- og videreuddannelse med regeringen samt koordineringen i Forligsinstitutionen. Hovedorganisationen forsøgte derudover direkte

at påvirke forhandlingen af det afgørende krav om styrket efter- og videreuddannelse. Det skete ved at presse forbundene til at stille krav om, at de nye forbedrede rettigheder skulle gøres eksklusive for LO-forbundenes medlemmer.

Formålet var angiveligt at skaffe særlige goder til medlemmerne, som kunne bremse faldet i LO-fagbevægelsens medlemstal, men det var et alt for dårligt forberedt ad hoc præget initiativ, der fik uforudsete negative konsekvenser.

På det retningsgivende industriområde førte det således til et midlertidigt sammenbrud i forhandlingerne, da DI gik stærkt imod at indføre sådanne eksklusive rettigheder. Det er DI's principielle holdning, at hvis fagbevægelsen vil have den slags gennemført, må organisationerne acceptere, at de gældende områdeoverenskomster ændres til medlemsoverenskomster. Så vil arbejdsgiverne til gengæld kræve at være stillet frit i forhold til de ikke-organiserede lønmodtagere. Og da forbundene i CO-industri ønsker at holde fast i de områdeoverenskomster, som i et århundrede har sikret LO-fagbevægelsens et de facto monopol på overenskomstindgåelse, var CO-industri ikke parat til at tage den konflikt, som ville blive et resultat af at holde fast på kravet.

CO-industri kunne ikke levere varen, og derved strandede ikke alene spørgsmålet om eksklusive rettigheder. Samtidig var hele den store efteruddannelsesreform, som var forberedt sammen med regeringen, bragt i fare. Situationen blev først løst, da CO-industri droppede kravet om eksklusive rettigheder. Så var der til gengæld åbnet op for de perspektivrige forbedringer på efteruddannelsesområdet, som også arbejdsgiverne var parate til at gennemføre. Desuden bidrog processen formentlig til, at det blev lettere at få krav igennem, der gennemført en styrkelse af TR-institutionen.

For CO-industri var forløbet et eksempel på, hvor galt det kan gå, når hovedorganisationerne og dermed kræfter udefra blander sig for meget i de sektorbaserede forhandlinger.

Forventningspåvirkning

Mindre problematisk var det, at LO's formand, Hans Jensen, i den indledende fase af OK 2007 blandede sig på en anden måde. Han gik i TV-Avisens magasin Penge direkte ud og forsøgte at tale forventningerne om meget store lønstigninger ned. Man skal mange år tilbage for at se en lignende handling fra LO's side, men situationen var ved at løbe løbsk, og der var et behov for en afdæmpende melding. Da de direkte forhandlere fra forbundene havde vanskeligt ved at gøre det selv, fordi dørene til forhandlingslokalerne havde lukket sig, så følte Hans Jensen, at han måtte tage ansvaret på sig.

Det må vurderes, at udtalelsen havde den ønskede virkning, og derfor var der også meget begrænset kritik af Hans Jensen på det punkt. I en vis grad kan man se udspillet som et udtryk for LO's stigende overenskomstmæssige rolle. Men mest af alt var det nok et resultat af, at Hans Jensen turde gøre noget, som ellers hørte en anden epoke i overenskomstsyste­met til, fordi han var i gang med sit sidste år som LO-formand.

Nyskabelse i den offentlige sektor

Trepartsaftalerne i juni 2007 var et udtryk både for hovedorganisationernes stigende politiske indflydelse og for deres øgede betydning på overenskomstområdet. Her blev indgået en væsentlig politisk aftale med VK-regeringen, som i høj grad har brug for et samspil med fagbevægelsen for at få legitimeret regeringens velfærdsprofil. Men samtidig indeholdt aftalen i form af midler til styrkelse af efter- og videreudannelse og seniorpolitik elementer, der normalt direkte hører overenskomstforhandlingerne til. Dermed blev væsentlige overenskomstforhold reelt afgjort ved et helt andet bord, hvor det ikke var de sædvanlige forhandlingssammenslutninger, KTO og CFU, men hovedorganisationerne, der var part i aftalen.

På det offentlige område er det første gang, at både LO og FTF som hovedorganisationer har fået en sådan væsentlig overenskomstrolle – i modsætning til AC, der altid på engang har været et fælles organ for den politiske interessevaretagelse og varetagelsen af de generelle overenskomstforhandlinger. Når LO og FTF har kunnet få en sådan ny rolle, har forudsætningen igen været det tætte samspil mellem overenskomstparterne og de politiske aktører. Hovedorganisationernes renæssance går således også i den offentlige sektor i takt med den stigende politiske interesse for overenskomstforhandlingerne.

Det tør siges, at denne interesse i det videre forløb har taget yderligere til i form af løfter om ekstra midler til de offentlige overenskomstforhandlinger fra en række partier. I en situation, hvor partierne ventede et snarligt valg, blev de forestående offentlige overenskomstforhandlinger en del af det politiske spil, og det fortsatte, da valget blev udskrevet. Det har forplumret forløbet og har vist, hvor galt det kan gå, når overenskomstforhandlinger bliver en direkte del af det politiske magtspil på Christiansborg.

Selv om VK-regeringen, der vedholdende har afvist ekstra midler, fortsatte, er spørgsmålet blevet fastholdt på dagsordenen efter valget, fordi Dansk Folkeparti fik formuleret så bindende løfter, at de presses stærkt af de øvrige partier, der har givet lignende løfter. Det er alvorligt for regeringen, fordi Dansk Folkeparti sammen med disse partier, Socialdemokraterne, SF og Enhedslisten, udgør et klart flertal i Folketinget.

LO's initiativ

De store forventninger til lønstigninger, der naturligt måtte følge af OK 2007 på det private område, er blandt mange grupper af offentligt ansatte blevet skruet op i nærmest uanede højder. Lige før sin fratræden forsøgte LO's tidligere formand, Hans Jensen, at dæmpe forventningerne ved at fremhæve, at der ikke kunne blive tale om et højere niveau end de omkring 4 pct., der var udfaldet af OK 2007. Hvis det offentlige område pludselig bliver lønførende, kan det være ødelæggende for den jobskabende lønstrategi, som fagbevægelsen har fulgt siden indgåelsen af fælleserklæringen med den daværende Schlüter-regering i december 1987.

LO's ny formand, Harald Børsting har foreløbig afstået fra den slags udtalelser. Han tog i stedet initiativ til at sikre, at de partier, som har afgivet løfter, også står ved deres ord, således at der bliver en ekstra pulje til rådighed under

OK 2008. LO indkaldte de fire partier til møde hver for sig for at drøfte situationen. Selv om Harald Børsting understregede, at det jo ikke var LO, der forhandlede, må mødet alligevel ses som et initiativ, der skal styrke hovedorganisationens overenskomstrolle, som den har udviklet sig i de senere år. Med den tiltagende politiske interesse, er det set i LO's optik nødvendigt, at hovedorganisationerne bidrager til at skabe de nødvendige rammebetingelser om forhandlingerne.

Samtidig må det ses som et selvstændigt profileringsforsøg, da invitationen ikke på forhånd var koordineret med de to øvrige hovedorganisationer med en aktie i den offentlige sektor. Der var derfor også både i FTF og AC en vis skepsis over initiativet, der da i første omgang heller ikke førte til noget konkret. Det kan da også i høj grad diskuteres, fordi der her er tale om en politisk indblanding i forhold til løndannelsen, der er en af kronjuvelerne i den danske model. Det er klart, at det politiske system kan have en legitim interesse i at få indflydelse i velfærdsspørgsmål som efter- og videreuddannelse, og der derfor er behov for på sådanne felter at skabe rammebetingelser for overenskomstforhandlingerne mellem hovedorganisationerne og de politiske aktører. Men det samme kan ikke gælde løn og arbejdstid, som er selve kerneområdet i parternes egen regulering gennem kollektive overenskomster.

Argumentet i den aktuelle situation kan være, at den samlede ramme på det offentlige arbejdsmarked under alle omstændigheder er politisk bestemt. Men når ikke alene størrelsen af denne ramme, men også dens fordeling bliver en del af det politiske spil på Christiansborg, så er alle grænser for den danske model overskredet. Og så må det være betænkeligt for organisationer på arbejdsmarkedet at gå ind i et sådant mummiespil. Modargumentet vil formentlig være, at skaden er sket, og at man derfor også har et ansvar for at løse problemerne. Spørgsmålet er blot, om man ikke i stedet bidrager til at gøre skaden større?

Ny rolle i Forligsinstitutionen

Hvad der reelt kommet ud af det, er i skrivende stund uafklaret, og det er vanskeligt at sige, hvornår en afklaring finder sted. Dansk Folkeparti forsøger at finde en løsning, som også regeringen vil acceptere, og en sådan løsning kan der først blive åbnet op for i forbindelse med afslutningen af forhandlingerne om kvalitetsreformen enten i løbet af december eller først i det nye år. Og måske skal den nye finanslov først vedtages, før dette spørgsmål finder sin endelige afklaring.

Det betyder, at overenskomstforhandlingerne kan gå i gang, før parterne ved, hvad der vil ske med spørgsmålet om ekstra midler. Og dermed er forhandlerne endt med at blive gidsler i et politisk spil. Det er klart, at et sådant forløb vil være ødelæggende for den danske model – med mindre det forbliver en klar undtagelse, som parterne i fremtiden i fællesskab med de politiske aktører vil gøre alt for at undgå en gentagelse af.

Under alle omstændigheder bliver det vanskeligt at finde en løsning på overenskomstforhandlingerne – i hvert fald på det store kommunale/regionale område. Forhandlingerne styrer direkte mod et sammenbrud og en tur rundt om Forligsinstitutionen før en eventuel konflikt. Dermed er der lagt op til, at hovedor-

ganisationerne også under afslutningen af OK 2008 kan få en ny og hidtil uset direkte rolle i overenskomstpillet.

Med den splittelse, der findes mellem organisationerne om fordelingen af den større eller mindre ramme, der i sidste instans bliver tale om, kan det blive vanskeligt for de eksisterende forhandlings sammenslutninger, KTO og CFU, at agere effektivt. Sidste gang, der var store problemer på det kommunale (og dengang: amtslige) område, under OK 2002, endte forhandlingerne i Forligsinstitutionen. Her er det per definition hovedorganisationerne, der er forligsmandens med- og modpart. Men det lykkedes at få det arrangeret således, at KTO fastholdt den overordnede rolle, således at det så og sige var LO'erne, FTF'erne og AC'erne i det kommunale system, der spillede hovedrollen i mæglingens stræbelserne.

Med det turbulente forløb hidtil under OK 2008 kan det meget vel vise sig vanskeligt at gentage denne procedure. Eksempelvis er det et muligt scenario, at det vil være et mere eller mindre opdelt KTO, der havner i Forligsinstitutionen. Og så kan det pludselig være Harald Børsting, der sidder for enden af bordet og snakker med forligsmanden. I FTF vil formanden, Bente Sorgenfrey, forsøge at sikre sig en lignende rolle, og så vil det kun være for AC's vedkommende, at der er sammenfald mellem formanden for AC som hovedorganisation og AC's hovedforhandler, der i begge tilfælde er Sine Sunesen.

Konklusion

Selv om mange har dømt hovedorganisationerne ude, synes den faktiske udvikling at vise noget helt andet – for LO's vedkommende endda trods LO-fagbevægelsens store tab af medlemmer. Det er sandsynligt, at hovedorganisationernes fremmarch på overenskomstscenen vil blive bremsset, når det gælder selve forhandlingsforløbene. Her vil de enkelte organisationer formentlig gøre meget for at fastholde forhandlingerne så tæt på medlemmerne som muligt. Men med de mange velfærdsspørgsmål som del af overenskomsterne, synes der at være skabt en permanent platform for hovedorganisationerne. Det dermed følgende tætte samspil med det politiske system forudsætter en samlet koordinering, som kun hovedorganisationerne kan præstere.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er begge fil.dr. i sociologi og professorer ved FAOS, Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier, Sociologisk Institut, Københavns Universitet (www.faos.dk).